

Continuïteitsonzekerheid bij een opdracht tot het samenstellen van een jaarrekening

*Noot bij uitspraak Accountantskamer
27 november 2015 (ECLI:NL:TACAKN:2015:126)*

A. Dieleman RA en mr. drs. J.F. Garvelink¹

Op 27 november 2015 heeft de Accountantskamer een accountant in bovenvermelde casus de maatregel van waarschuwing opgelegd. Het belangrijkste onderdeel van de gegrondverklaring betrof het feit dat in verschillende jaarrekeningen (uit een groep) een toelichting op de continuïteitsonzekerheid was opgenomen die onvoldoende specifiek op de desbetreffende rechtspersonen was toegesneden. De toelichting op de continuïteitsonzekerheid zag namelijk op de onzekerheid bij het groepshoofd. De casus en de jaarrekeningen van verschillende groepsonderdelen² geven aanleiding tot een aantal observaties.

1. Casus

De casus is – kort weergegeven – als volgt. De betrokken accountant heeft (begin 2014) samenstellingsverklaringen afgegeven bij de jaarrekeningen 2012 van twee rechtspersonen (A-V en A-VI) die onderdeel zijn van de groep waarvan B aan het hoofd staat.³ In de jaarrekeningen is in de toelichting een paragraaf opgenomen waarin is uiteengezet dat er onzekerheid bestaat met betrekking tot de continuïteit van de vennootschappen. Of de accountant aan zijn samenstellingsverklaringen ook een toelichtende paragraaf heeft toegevoegd blijkt niet uit de gepubliceerde uitspraak.

De klager X (een besloten vennootschap) was ten tijde van het opmaken van de jaarrekeningen 2012

van A-V en A-VI (mede)bestuurder van beide rechtspersonen.⁴ Hij heeft geweigerd (als bestuurder) de jaarrekeningen te ondertekenen. Motief hiervoor was dat – in zijn visie – de jaarrekening de in zijn ogen bestaande continuïteitsonzekerheid maskeerde, omdat aan het personeel al zou zijn meegedeeld dat zou worden aangestuurd op een gecontroleerd faillissement.⁵ De betrokken accountant voert als verweer onder meer aan dat de activiteiten van de B-groep konden worden voortgezet omdat met de belangrijkste financier afspraken waren gemaakt. Tevens voert hij aan dat de continuïteitsveronderstelling inhoudt dat de onderneming haar activiteiten gedurende een periode van twaalf maanden (na 2012) kan voortzetten en dat die periode bij het afgeven van de samenstellingsverklaringen (begin 2014) al was verstreken.

De continuïteitsonzekerheid is in de jaarrekeningen als volgt toegelicht:

‘De cijfers van de vennootschap worden (in)direct verwerkt in de geconsolideerde cijfers van [B] B.V. De liquiditeitspositie van [B] B.V. is zorgwekkend. Er bestaat een onzekerheid van materieel belang op grond waarvan gereede twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteitsver-

1. De auteurs zijn accountant (directeur vaktechniek) bij Mazars in Rotterdam, respectievelijk advocaat te Amsterdam en vaste medewerkers van dit tijdschrift. Het onderzoek voor dit artikel is medio februari 2016 afgesloten.

2. De namen van de rechtspersonen worden niet vermeld in de uitspraak, maar op basis van de gegevens in de gepubliceerde uitspraak zijn de jaarrekeningen te vinden op Company.Info.

3. Het gaat dus niet om een controleverklaring. De samenstellend accountant vervaardigt een jaarrekening in opdracht van de vennootschap zonder daarbij – heel kort gezegd – de juistheid van de hem aangereikte gegevens te controleren.

4. De klacht is samengevat in r.o. 3.2. Zie voorts r.o. 2.2 in combinatie met r.o. 4.4.

5. R.o. 4.4.

onderstelling van [B] B.V. en haar dochtervennootschappen. Met de belangrijkste kredietverstrekkers zijn afspraken gemaakt over het uitontwikkelen en afstoten van de voorraden en daarmee over de aflossingen van kredietfaciliteiten. Op grond van deze afspraken wordt een duurzame voortzetting van de activiteiten niet onmogelijk geacht. Derhalve is gekozen om bij de keuze van de waarderinggrondslagen uit te gaan van de continuïteitsveronderstelling.'

De Accountantskamer oordeelt dat de klacht deels ongegrond en deels gegrond is. Het verwijt dat de jaarrekening niet op continuïteitsbasis had mogen worden opgemaakt wordt verworpen. Wel is er kritiek op de inhoud van de toelichtende paragraaf ter zake van de continuïteitsveronderstelling (dus niet op het feit zelf dat een toelichtende paragraaf in de jaarrekening is opgenomen).⁶ De belangrijkste overweging hierbij is de volgende (r.o 4.6.6):

'In de [...] toelichting en in de overige overgelegde stukken wordt (evenals in het verweerschrift) slechts ingegaan op de situatie van [B] als groep. Zo behelst de samenwerkingsovereenkomst met (kort gezegd) de bank, waarnaar in de toelichting op de jaarrekeningen kennelijk wordt verwezen, geen concrete afspraken met betrekking tot de projecten van A-V en A-VI. Aldus is niet aannemelijk geworden dat een gerichte analyse per rechtspersoon is gemaakt van de mogelijkheid om te komen tot duurzame voortzetting van het geheel van de werkzaamheden van de desbetreffende rechtspersoon en evenmin dat de toelichting bij de jaarrekening daarop is gebaseerd.'

Wij komen daar hierna op terug. Eerst gaan we in op de vraag of de jaarrekening niet op continuïteitsbasis had mogen worden opgemaakt.

2. Continuïteitsonzekerheid

In de recent verschenen literatuur blijkt met een zekere regelmaat onduidelijkheid over de bedoeling van de wetgever met betrekking tot situaties van continuïteitsonzekerheid. Verwezen wordt naar de reactie van één van de scribenten van dit artikel.⁷ De relevante wettekst in art. 2:384 lid 3 BW luidt als volgt:

'Bij de waardering van activa en passiva wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het geheel der werkzaamheden van de rechtspersoon

waaraan die activa en passiva dienstbaar zijn, wordt voortgezet, tenzij die veronderstelling onjuist is of haar juistheid aan gerede twijfel onderhevig is; alsdan wordt dit onder mededeling van de invloed op vermogen en resultaat in de toelichting uiteengezet.'

Uit deze tekst (die de Accountantskamer in r.o. 4.6.1 ook citeert) kunnen de volgende situaties worden onderscheiden (mede op basis van het onderscheid dat in Hoofdstuk 170 van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving ('RJ') is opgenomen):

- a. Er is sprake van redelijke (uiteraard nooit absolute) zekerheid over de continuïteit. Waardering van activa en passiva geschiedt dan op basis van continuïteitsgrondslagen.
- b. Er doet zich een situatie voor van gerede twijfel over de continuïteit – maar nog geen zekerheid over de discontinuïteit. Het is onzeker of de rechtspersoon op eigen kracht aan zijn verplichtingen kan voldoen, waarbij onduidelijkheid bestaat of aanvullende medewerking van derden zal worden verkregen. Waardering geschiedt in die situatie op basis van continuïteitsgrondslagen, maar met een adequate toelichting op de situatie. Dat is dus iets anders dan dat er twijfel bestaat of de vennootschap in de toekomst niet in de problemen zou kunnen komen. Het gaat er om dat er al een bestaand tekort is dat – indien niet gedicht – zal leiden tot deconfiture, terwijl er nog wel mogelijkheden lijken te bestaan om dat tekort door derden (alsnog) gefinancierd te krijgen. In de praktijk vormt de vraag of een toelichting zal worden opgenomen niet zelden een lastig dilemma. Aan de ene kant is er de noodzaak voor een duidelijke toelichting. Aan de andere kant wil het bestuur vermijden dat te snel een toelichting omtrent onzekerheid inzake de continuïteit wordt opgenomen (een dergelijke toelichting kan mogelijk een 'self fulfilling prophecy' inhouden gegeven het potentiële effect ervan op derden; dat is niet de bedoeling).
- c1. Er is sprake van zekerheid over de discontinuïteit en de rechtspersoon kan nog wel aan alle verplichtingen voldoen. In die situatie is waardering op basis van liquidatiegrondslagen niet aan de orde en kan waardering van activa en passiva - ondanks de discontinuïteit - op basis van 'going-concern' worden gecontinueerd.
- c2. Er is sprake van zekerheid over de discontinuïteit, waarbij de rechtspersoon niet aan alle verplichtingen kan voldoen. Er is aldus sprake van een (verwacht) tekort. Waardering in de jaarrekening vindt plaats op basis van liquidatiegrondslagen.

Schematisch is de genoemde vierdeling als volgt weer te geven.

6. Of de klacht zich ook richtte op de kwaliteit van de tekst van de toelichting is niet goed na te gaan. De samenvatting van de klacht in r.o. 3.2 noemt dit niet als een gemaakt verwijt.

7. Onzekerheid over de continuïteit (*Accountantweek*, nr. 2, 2015) en Gerede twijfel over continuïteit is nog geen discontinuïteit (*MAB*, juli /augustus 2015, p. 302 e.v.).

'Zekerheid' over continuïteit	Gerede twijfel over continuïteit	Zekerheid over discontinuïteit (zonder verwacht tekort)	Zekerheid over discontinuïteit (met verwacht tekort)
←			→
Waardering o.b.v. going concern	Waardering o.b.v. going concern met toelichting	Waardering o.b.v. going concern met toelichting	Waardering o.b.v. liquidatiewaarden

In de onderhavige casus is in de jaarrekeningen van A-V en A-VI sprake van situatie b. Het klagende bestuurslid is blijkaar van mening dat situatie c aan de orde is (hetgeen voor hem reden is de jaarrekeningen als bestuurd niet te ondertekenen).

In r.o. 4.6.2 geeft de Accountantskamer de hoofdlijn weer van de verslaggevingsregels voor de continuïteitsveronderstelling en de eventuele toelichting daarbij, zoals die volgen uit art. 2:384 BW en zijn uitgewerkt in RJ 170.

De Accountantskamer concludeert vervolgens (r.o. 4.6.4) dat een besluit tot beëindiging van de werkzaamheden niet is genomen. Verder is geen sprake van andere omstandigheden die aanleiding zouden geven tot discontinuïteit. De Accountantskamer besluit dan ook met de mededeling dat er geen reden is om te oordelen dat de keuze voor de waardering van activa en passiva op basis van de continuïteitsveronderstelling onjuist is. De Accountantskamer legt daarbij in onze opvatting het juiste criterium aan.

3. Toelichting op de continuïteitsonzekerheid

Zoals hiervoor is toegelicht vormt de toelichting op de continuïteitsonzekerheid de belangrijkste reden voor de gegrondverklaring van de klacht. Uitgangspunt tussen partijen lijkt daarbij te zijn dat sprake was van ernstige onzekerheid omtrent het voortbestaan, zodat opname van een toelichting bij de continuïteitsveronderstelling was voorgeschreven.⁸

Het gaat er in de onderhavige casus dan ook niet om dat er geen toelichting zou zijn opgenomen in de jaarrekening. Het probleem is dat deze toelichting - die op zich wellicht juist was - volledig is gericht op de situatie bij het groepshoofd en dus ten onrechte niet specifiek is toegesneden op de onderhavige rechtspersonen (A-V en A-VI). Wij kunnen ons er in vinden dat de Accountantskamer oordeelt dat de tekst van de toelichting daarmee niet voldoende informatie gaf.⁹ Op grond van de wet en de RJ moet immers de toelichting een adequate uiteenzetting

bevatten van de omstandigheden waarin de onderneming (zelf) verkeert (RJ 170.305 en RJk A2.214). Ten aanzien van de toestand van de vennootschappen zelf bevatte de toelichting evenwel (vrijwel) geen informatie.

Ter aanvulling daarop is nog het volgende interessant (dit blijkt niet uit de gepubliceerde uitspraak, maar wel uit de jaarrekeningen van de genoemde rechtspersonen). De toelichting op de continuïteitsonzekerheid bij B, A-V en A-VI is nagenoeg identiek, maar opvallend is dat de volgende zinsnede wel in de jaarrekeningen van A-V en A-VI is opgenomen, maar ontbreekt in de jaarrekening van B: *'De liquiditeitspositie van [B] B.V. is zorgwekkend. Er bestaat een onzekerheid van materieel belang op grond waarvan gerede twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteitsveronderstelling van [B] B.V. en haar dochtervennootschappen.'* Ofwel: De toelichting in de jaarrekeningen van A-V en A-VI is 'negatiever' dan bij het groepshoofd, terwijl daarnaar wel wordt verwezen. Helaas wordt uit de uitspraak niet duidelijk of de Accountantskamer dit heeft onderzocht en welke conclusie de Kamer daaraan verbindt.

4. Toelichtende paragraaf in de samenstellingsverklaring

Uit de uitspraak wordt niet duidelijk of in de samenstellingsverklaringen die de betrokken accountant heeft afgegeven bij de jaarrekeningen een zogenaamde 'toelichtende paragraaf' is opgenomen. In de uitspraak (r.o. 4.5) wordt gerefereerd aan een toelichtende paragraaf die aan de jaarrekening is toegevoegd. Wij krijgen daaruit de indruk dat het gaat om de (gewraakte) zinsnede als toelichting in de jaarrekening (zoals hiervoor geciteerd) en niet om een toelichtende paragraaf bij de samenstellingsverklaring. In een dergelijke toelichtende paragraaf bij de samenstellingsverklaring benadrukt de accountant - door middel van een verwijzing - de toelichting in de jaarrekening op de continuïteitsonzekerheid. Op die manier worden de gebruikers van de samenstellingsverklaring gewezen op het belang van deze toelichting in de jaarrekening.¹⁰ Het is naar onze mening terecht dat deze toelichtende paragraaf wordt toegevoegd aan de samen-

8. Of dat ook zo was kunnen wij zonder het onderliggende dossier niet goed beoordelen.

9. Wat er concreet ontbrak is overigens niet duidelijk. Dat is wel een gemis. Als het zo zou zijn dat de problemen van de dochters (vrijwel) volledig veroorzaakt zijn door problemen bij de moeder komt deze zaak wel in een ander licht te staan, maar in dat geval zou de toelichting in de jaarrekening daarover specifiekere moeten worden geformuleerd.

10. Voor de duidelijkheid: het gaat niet om meer of andere informatie, of andere criteria voor opname. Het is eerder een vorm van service aan de gebruiker, die zo wordt geattendeerd op informatie in de jaarrekening. Voor die informatie moet de gebruiker ook allereerst in de jaarrekening zijn, niet in de verklaring daarbij.

stellingsverklaring. De Standaard voor samenstellingsopdrachten (Standaard 4410) schrijft dat evenwel niet voor. Wellicht dat de Accountantskamer er om die reden geen (expliciete) aandacht aan lijkt te besteden. Voor controle-opdrachten is het opnemen van een dergelijke toelichtende paragraaf aan de controleverklaring in ieder geval verplicht. Standaard 570 ('Continuïteit') schrijft een dergelijke 'paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden' voor in een situatie van ernstige continuïteitsonzekerheid. Deze Controlestandaard geldt evenwel niet voor samenstellingsopdrachten. Het gebruik van een dergelijke paragraaf in de situatie van een samenstellingsverklaring zou in onze visie evenwel wel mogelijk - en terecht - zijn. Dat vloeit voort uit de volgende omstandigheden:

- evenals bij de controleverklaring wordt de gebruiker van de samenstellingsverklaring attent gemaakt op deze belangrijke toelichting in de jaarrekening, die essentieel is voor het getrouwe beeld dat de jaarrekening van vermogen en resultaat moet geven;
- het feit dat vroeger (vóór de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants ('VGBA') en de voorganger daarvan; de Verordening gedragscode ('VGC')) de Gedrags- en beroepsregels voor accountants (GBR en GBAA) van kracht waren. Die gedrags- en beroepsregels vereisten dat bij een ernstige continuïteitsonzekerheid aan de verklaring een toelichtende paragraaf moest worden toegevoegd. Ongeacht de vraag of sprake was van een controleverklaring, een beoordelingsverklaring of samenstellingsverklaring. Die verplichting is uit de regelgeving verdwenen, maar wordt in de praktijk veelal nog wel gevolgd; en
- in Audit Alert 20 ('De verklaring van de accountant in een verslechterend economisch klimaat') gaf het NIVRA¹¹ aan dat bij een samenstellingsverklaring een toelichtende paragraaf verplicht is. Door tijdverloop is deze Audit Alert ingetrokken, maar de inhoud lijkt ons nog steeds het NBA-standpunt weer te geven.

Dat gezegd zijnde zou je de spiegelbeeldige vraag kunnen stellen of een accountant ook *verplicht* is een toelichtende paragraaf omtrent de continuïteitsonzekerheid op te nemen in zijn samenstellingsverklaring indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven. Een dergelijke verplichting lijkt, zoals toegelicht, niet te bestaan. De accountant die dit nalaat kan daar dus tuchtrechtelijk niet op worden afgerekend. Dit wordt bevestigd door de Accountantskamer in een recente uitspraak.¹² Dat neemt niet weg dat het opnemen van een dergelijke paragraaf – als de omstandigheden daarom vragen – aanbeveling verdient omdat de gebruiker dan nog

eens extra op dit belangrijke onderdeel van de jaarrekening wordt gewezen.

5. RJ-bepalingen

De Accountantskamer beoordeelt de toelichting op de continuïteitsonzekerheid in beide jaarrekeningen op basis van de bepalingen in RJ 170.

De belangrijkste conclusie die de Accountantskamer trekt is de volgende:

'Niettemin schiet de toelichting bij de jaarrekening van beide rechtspersonen in het onderhavige geval tekort. Bij [A] V B.V. was het eigen vermogen negatief en bij beide rechtspersonen was er een aanzienlijk negatief liquiditeitsaldo. In de toelichting op de jaarrekeningen wordt aan deze omstandigheden echter geen aandacht besteed, zoals op grond van RJ 170 wel vereist is.'

Gegeven de toelichting op de continuïteitsonzekerheid in de jaarrekeningen van beide rechtspersonen lijkt ons de conclusie van de Accountantskamer, als gezegd, inhoudelijk juist. De toelichting verwijst immers naar de continuïteitsonzekerheid bij het groepshoofd en is daarom niet concreet toegespitst op de desbetreffende jaarrekeningen waarover wordt geklaagd. Wat evenwel opvalt in de uitspraak is dat de Accountantskamer dit onderbouwt met een verwijzing naar RJ 170. Bij de onderhavige jaarrekeningen zijn door de betrokken accountant samenstellingsverklaringen afgegeven (r.o 2.4). Dat betekent dat sprake is van jaarrekeningen die onder het kleine jaarrekeningregime van Titel 9 van Boek 2 vallen, omdat blijkbaar geen sprake is van controleplicht. Op jaarrekeningen van dergelijke kleine rechtspersonen zijn echter niet de reguliere bepalingen van de Raad voor de Jaarverslaggeving van toepassing, maar de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor kleine rechtspersonen (hierna: Rjk). Opmerkelijk is dat de Accountantskamer geen aansluiting zoekt bij deze Rjk-bepalingen over continuïteitsonzekerheid (zoals opgenomen in Rjk A2.214), maar bij de Richtlijnen voor middelgrote en grote rechtspersonen.¹³ Maar – zoals gezegd – inhoudelijk zou dit in dit specifieke geval niet tot een andere conclusie leiden.¹⁴

11. Eén van de rechtsvoorgangers van de NBA. Anders dan de (nu) VGBA of de NV COS gaat het hier niet om verbindende/afdwingbare regelgeving.

12. Uitspraak van de Accountantskamer, d.d. 19 februari 2016 (ECLI:NL:TACAKN:2016:16) (r.o. 4.11.4)

13. De accountant zelf lijkt zich ook op RJ 170 beroepen te hebben. Zie r.o. 4.5, 4^e streepje.

14. De Rjk geeft bijvoorbeeld wel aanzienlijk minder voorschriften omtrent de vraag *wanneer* een toelichting moet worden opgenomen. Dat duidt op een wat ruimere beleidsvrijheid bij de opsteller van de jaarrekening, hetgeen overigens ook past bij het karakter van de Rjk (waar het onderscheid ligt is overigens niet zo eenvoudig te duiden).

6. Twaalf maanden

Een ander interessant punt uit de uitspraak is dat de jaarrekening is opgemaakt meer dan twaalf maanden na balansdatum. Omdat hierover in de praktijk soms onduidelijkheid bestaat volstaan wij met enkele opmerkingen over die termijn van twaalf maanden.

Louter het feit dat de termijn van twaalf maanden is verstreken betekent niet dat geen aandacht aan de continuïteit hoeft te worden besteed. Op basis van Standaard 570¹⁵ blijkt dat de termijn die de accountant bij controle in aanmerking neemt, moet worden gebaseerd op de termijn die de directie in aanmerking neemt. Deze termijn moet ten minste twaalf maanden na balansdatum omvatten (NV COS 570.13).¹⁶ De accountant moet bij jaarrekeningcontrole verder inlichtingen inwinnen over de gebeurtenissen of omstandigheden na die periode. Als inmiddels meer dan twaalf maanden na het einde van het boekjaar zijn verstreken, is het nauwelijks voor te stellen dat de directie niet (aanvullend) een inschatting heeft of kan maken voor de daaropvolgende periode. De accountant moet daarnaar ten minste informeren (en dat ook documenteren). De Accountantskamer neemt dit element ook mee in de gegrondverklaring van de klacht (r.o. 4.6.7).

Je kunt daarbij nog discussiëren over de vraag welke toekomstige termijn in aanmerking moet worden genomen. Bij een jaarrekening die vroeg in het jaar wordt opgemaakt zal twaalf maanden al snel genoeg zijn, hoe dichterbij die termijn men komt hoe groter de noodzaak verder te kijken. Zulks in ieder geval omdat in die situatie de termijn die de directie in aanmerking neemt verder gaat dan de eerstvolgende balansdatum. Uiteraard geldt daarbij de nuancering dat naarmate de toekomst verder weg ligt een minder gedetailleerde beoordeling volstaat. Maar als – om een voorbeeld te noemen – veertien maanden na balansdatum een belangrijke financieringsovereenkomst afloopt is de accountant verplicht daaraan aandacht te besteden.

Bij een samenstellingsopdracht kan – gegeven het feit dat de accountant geen zekerheid verstrekt in zijn samenstellingsverklaring – worden volstaan met het navraag doen bij de directie of dergelijke gebeurtenissen in het komende jaar worden verwacht. Tevens dient de accountant daarbij eventuele andere informatie uit zijn samenstellingswerkzaamheden te betrekken, voor zover daaruit blijkt dat die strijdig zou zijn met de inlichtingen van de directie die hij verkrijgt. Aanvullende werkzaamheden zijn bij een samenstellingsopdracht niet aan de orde.¹⁷ Bij een controle-opdracht ligt dat overi-

gens niet veel anders. Uit NV COS 570.15 blijkt eveneens dat voor de werkzaamheden over de periode die volgt op de periode die het management in aanmerking neemt (en die ten minste twaalf maanden na balansdatum moet omvatten) de accountant in principe kan volstaan met het verkrijgen van inlichtingen bij de directie (NV COS 570.A14). En ook daar geldt uiteraard dat aanvullende werkzaamheden vereist zijn als uit andere informatie die tijdens de controlewerkzaamheden is verkregen feiten en omstandigheden naar voren komen die strijdig zijn met de door de directie verstrekte informatie.

7. Conclusies

Belangrijkste conclusie van deze uitspraak is dat in situaties van ernstige continuïteitonzekerheid een adequate toelichting in de jaarrekening op deze onzekerheid van belang is. Deze toelichting moet voldoende informatie verstrekken over de toestand van de vennootschap zelf; verwijzen naar problemen bij de moeder kan relevant zijn, maar is op zich niet voldoende. Als de accountant daarbij de jaarrekening samenstelt rust juist op hem de verantwoordelijkheid zorg te dragen voor een deugdelijk geformuleerde toelichting. Daarmee staat of valt immers de jaarrekening.

Dat een toelichtende paragraaf in de samenstellingsverklaring op grond van de regelgeving niet verplicht is, betekent niet dat deze toelichtende paragraaf geen nuttige functie zou (kunnen) vervullen. Wij zouden accountants – naar analogie van NV COS 570 – in voorkomende gevallen adviseren te overwegen een dergelijke toelichtende paragraaf toe te voegen aan de samenstellingsverklaring. Maar zoals gezegd: het achterwege laten van die toelichtende paragraaf in de samenstellingsverklaring leidt niet tot klachtwaardig handelen. En tot slot: ook al zijn twaalf maanden na balansdatum verstreken dan wil dit nog niet zeggen dat het aspect continuïteitonzekerheid irrelevant is geworden als de onderneming nog steeds bestaat.

15. Wij verwijzen naar onze eerdere opmerking dat deze Standaard niet op samenstellingsopdrachten van toepassing is, maar daar veelal naar analogie wordt toegepast.

16. Ook de AFM gaat op haar website van 12 maanden uit. Ook onder IFRS gaat het om een termijn van 12 maanden.

17. Het lijkt ons bijvoorbeeld bij een samenstellingsop-

dracht wat ver gaan om van het management te Eisen diepgravende projecties of analyses te maken. Dat schrijft de regelgeving niet voor en is ook lastig af te dwingen, al was het maar omdat lang niet alle ondernemers voldoende 'sophisticated' zijn om dat soort stukken of projecties te maken. Een (desnoods mondelinge) toelichting van de stand van zaken en verwachtingen in combinatie met onderliggende bescheiden (financieringsstukken etc.) mag evenwel, ook als de 12 maanden verstreken zijn wel verwacht worden (als sprake is van ernstige onzekerheid omtrent de continuïteit uiteraard).